

POHJOIS-POHJANMAAN LINTUTIETEELLINEN YHDISTYS RY (PPLY)
PL 3000
90014 Oulun yliopisto

28.5.2010

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino, liikenne ja ympäristökeskus, ympäristövastuualue

Veteraanikatu 1, PL 86
90101 Oulu
kirjaamo.pohjois-pohjanmaa@ely.fi

Asia:

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellisen yhdistyksen lausunto Vapo Oy:n Patasuon turvetuotantohankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta.

Viite:

POPELY/66/07.04/2010

Tässä lausunnossa Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys (jatkossa PPLY) esittää näkemyksensä Vapo Oy:n Patasuon turvetuotantohankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta keskittyen hankkeen linnusto- ja ekosysteemivaikutuksia koskeviin osiin. Muutamista tarkastelun kattavuuteen liittyvistä puutteista huolimatta arviointiselostus on tarpeeksi laaja ja ymmärrettävästi kirjoitettu, jotta arvioinnin riittävyttä ja hankkeen vaikutuksia voidaan tarkastella selostuksen perusteella.

Arviointiselostuksessa esiintyvä runsas, usein sanatarkka toisto ja lähdekirjallisuuden kopiointi tosin antaa selostuksesta monin paikoin epäpätevän vaikutelman. Esimerkkinä tästä voidaan mainita sivulla 47 vaaleasaraa koskevat virkkeet, jotka toistuvat samalla sivulla lähes täysin identtisinä kahteen kertaan, tai alueen kokoa, sarkaojitusta ja ruuvausta koskevat lauseet, jotka toistuvat lähes identtisinä kymmenkunta kertaa selostuksessa.

Patasuon luonnontilaisuus

Patasuo on sarkaojitettu turvetuotantoa varten 1980-luvun alkupuolella (tosin ojituksen luonteesta ja ajankohdasta esitetään ristiriitaisia tietoja). Tätä ennen Patasuo on ollut merkittävä luonnontilainen aapasuokokonaisuus, jolla lienee ollut myös huomattava linnustollinen arvo. Ojitukset ovat kuivattaneet Patasuota merkittävästi, minkä vuoksi

kasvillisuus on muuttunut ja suon merkitys suolinnuston esiintymisalueena vähentynyt.

On ilmeistä, että Patasuo olisi alun perin pitänyt rajata ojituksen ja turvetuotannon ulkopuolelle. Kuten selostuksessa todetaan, se onkin kuulunut vuonna 1969 julkaistuun Pohjois-Suomen soiden säilytysohjelmaan¹. On yhteiskunnallisesti epäoikeudenmukaista, että kolmisenkymmentä vuotta sitten tehtyjen toimenpiteiden ansiosta tuotannon aloittamista Patasuolla voidaan nyt pitää luonnonsuojelun kannalta lähes merkityksettömänä tai ympäristönsuojelun kannalta jopa myönteisenä, kuten arviointiselostuksessa yritetään väittää (s.12).

Soiden kehittymisen ja turpeen kertymisen mittakaavassa viimeksi kulunut kolme vuosikymmentä on mitättömän lyhyt aika. Sen aikana tapahtuneet voimakkaat muutokset on vielä pääosin mahdollista peruuttaa. Suon tuotantoon valmistamiseen nähden samansuuruisen, mutta vastakkaisten toimenpiteiden ja kolmen vuosikymmenen jälkeen Patasuon keski- ja eteläosat voisivat jälleen omata merkittäviä luontoarvoja. Mitään täysin peruuttamatonta ei ole tapahtunut ennen kuin turpeen nostaminen aloitetaan.

Tarkastelualueen rajaus

PPLY:n näkemyksen mukaan arvioinnin tarkastelualue on rajattu liian suppeaksi. Esimerkiksi linnustoselvityksen kattama alue on rajattu kutakuinkin tuotantoalueen ulkorajojen mukaan. Kasvillisuuskartoituksessa rajaus on hieman laveampi, mutta siinäkin ei tarkastella koko Patasuon muodostamaa hydrologis-ekologista kokonaisuutta. On selvää, että kokonaisuudessaan Patasuon ja Hirvirämeen muodostaman 1270 hehtaarin laajuisen suoalueen keskelle sijoittuvalla 266 hehtaarin tuotantoalueella olisi vaikutuksia koko suoalueeseen.

Kasvillisuuskartoituksen mukaan ojitusta seuranneen kuivumisen vaikutukset näkyivät sammallajistossa vuonna 2002 aina 100 metrin päässä sarkaojitetusta alueesta (s. 45). Tuotannon käynnistyessä ja ajan kuluessa vaikutukset hydrologiaan, kasvillisuuteen ja linnustoon epäilemättä laajenisivat.

Selostuksen sivulla 25 väitetään, että hankealueen ympäristö on pääosin metsäojitettu. Jos kuitenkin tarkastellaan hankealueeseen suoraan rajautuvaa aluetta, voidaan todeta että selvästi yli puolet hankealueesta rajautuu ojittamattomaan turvemaahan.

Patasuon linnustoselvitys

Patasuon linnustoselvitystä ei ole arvioinnin liitteenä, vaan ainoastaan sen tulokset esitellään YVA-selostuksen osana, mutta kuitenkin niin perusteellisesti, että linnustoselvityksen riittävyttä on mahdollista arvioida.

---

¹ Pohjois-Suomen soiden säilytysohjelman viitteeksi annetaan sivulla 46 Häyrinen & Ruuhijärvi 1969, mutta kyseistä julkaisua ei löydy selostuksen kirjallisuusluettelosta. Tämä on valitettavaa, sillä lausunnon kirjoittajille Pohjois-Suomen soiden säilytysohjelma ei ole entuudestaan tuttu eikä sitä näyttäisi löytyvän esim. Oulun yliopiston tai kaupunginkirjaston kokoelmista.

Patasuon linnustoa on selvitetty yhtenä päivänä 22.6.2002 linjalaskennalla. Mikäli kuvaan 17 (s.53) piirretyt punaiset viivat kuvaavat kuljettuja laskentalinjoja, on linjalaskenta suoritettu ohjeiden vastaisesti. Kolmion tai monikulmion muotoisten reittien sivut ovat olleet liian lähellä toisiaan, jolloin laskennan apu- ja osittain pääsarjatkin ovat menneet merkittävältä osin päällekkäin ja samat linnut on laskettu moneen kertaan.

Toisaalta linjalaskennan toteutuksen puutteet ovat toissijaisia, sillä menetelmällisesti linjalaskenta ei sovellu kyseisenlaiseen pesimälinnuston kartoitukseen. Yhden käyntikerran linjalaskennalla voidaan saada käsitys useimpien yleisten ja runsaslukuisten lintujen parimääristä, mutta sen perusteella ei voida arvioida suon merkitystä harvinaisille tai vähälukuisille lajeille, koska todennäköisyys niiden osumiseen laskentareitille on hyvin pieni. Tästä syystä linjalaskennan perusteella lasketuilla parimääräarvioilla (taulukko 5 sivulla 50) on varsinaisten suolajien osalta lähinnä vain viihdearvoa.

Linjalaskennassa vaikeasti havaittavia lajeja ovat esimerkiksi valtakunnallisesti vaarantuneiksi luokitellut pikkutikka ja suosaarekkeissa usein pesivä ampuhaukka. Nämä ja muut harvinaiset ja vähälukuiset lajit (esimerkiksi alueellisesti uhanalaiset keltävästäräkki, pikkukuovi ja liro) ovat kuitenkin avainasemassa arvioitaessa alueen merkitystä linnustolle. Lisäksi useiden aikaisin pesintänsä aloittavien lajien (esim. metsähänhi) havaittavuus kesällä tehtävässä laskennassa on huono, koska niiden ääntely- ja liikkumisaktiivisuus vähenee pesinnän edetessä. On myös mahdollista, että sellaiset lintuparit, joiden pesintä on syystä tai toisesta tuhoutunut jo alkuvaiheessa ovat ehtineet poistua alueelta.

Patasuon linnustaselvitys on tehty keskikesällä, jolloin kahlaajien ja vesilintujen havaittavuus on jo huomattavasti laskenut. Periaatteessa linnustonselvityksen päätelmät Patasuon linnuston merkittävydestä voivat edellä esitettyjen seikkojen vuoksi olla pelkästään laskenta-ajankohdasta ja puutteellisesta tutkimuksesta johtuvia virhepäätelmiä. Linnustokartoitus on myös jo kahdeksan vuotta vanha, joten sen perusteella ei voida päätellä suon tämänhetkistä linnustoa kuin suuntaa antavasti.

Oikea menetelmä linnuston selvittämiseksi on koko alueen kattava 3–4 laskentakerran kartoituslaskenta, jossa ensimmäinen laskentakerta on heti suon vapauduttua lumipeitteestä ja viimeinen keskikesän aikaan. Hankkeen linnustovaikutusten arvioimiseksi linnustonselvitys tulee uusina kokonaan riittävän perusteellisena kartoituslaskentana.

Kuten yllä jo mainittiin, linnustonselvityksen kohdealue on rajattu liian suppeasti. Linnustonselvityksessä täytyy selvittää myös varsinaista tuotantoaluetta ympäröivän suoalueen linnusto, sillä tuotantoalueen kuivatus ja tuotannonaikaiset melu- ja pölyhaitat tulisivat vaikuttamaan myös suon luonnontilaisempana säilyneisiin osiin heikentäen niitä lintujen elinympäristönä.

Riekkokannan arvioinnin kannalta huonosta laskentamenetelmästä ja väärästä laskenta-ajankohdasta huolimatta Patasuon linnustonselvityksessä on havaittu riekkosuo. Tämä viittaa siihen, että Patasuo voi edelleen olla merkittävä riekkosuo, sillä riekkosuo näkee linjalaskennassa vain satunnaisesti, ellei kanta ole poikkeuksellisen vahva. Hankkeen

riekkokantaan kohdistuvien vaikutusten selvittämiseksi Patasuon riekkokanta tulee selvittää talvella jälkilaskennalla kiertämällä suo vähintään kerran vähintään 2 vrk edellisen lumisateen jälkeen, jolloin jäljet ovat riittävän luotettavasti havaittavissa.

Patasuon merkitystä lintujen muutonaikaisena levähdys ja ruokailualueena ei ole arvioitu lainkaan. Kevätmuuton aikana suolla levähtäviä lintuja tulee havainnoida pesimälinnuston tapaan kartoituslaskennalla, jolloin saadaan kattava kuva alueen muutonaikaisesta merkityksestä. Keväällä levähtävien muuttolintujen laskenta on luonnollisesti yhdistettävissä pesimälintujen laskentaan, jos laskenta-aikaa varataan riittävästi. Tämän lisäksi Patasuon merkitystä lintujen levähdysalueena tulee selvittää myös huonolla säällä (esim. sade tai pohjoistuuli), jolloin lintujen muutto pysähtyy ja levähdysalueiden merkitys on hetkellisesti suurempi. Patasuolla saattaa olla merkitystä linnuille myös syysmuuton aikana loppukesällä ja syksyllä, mistä johtuen alueen linnustoa tulee havainnoida myös elo–lokakuussa.

On huomattava, että selostuksessa esitetty arvio, jonka mukaan Patasuota voidaan pitää linnustoltaan niin maakunnallisesti kuin laajemmassakin mittakaavassa tavanomaisena (s. 50–51), on vailla pohjaa. Patasuosta on selvityksessä tutkittu pieni osa ja sekin puutteellisin menetelmin. Toisaalta, mikäli Patasuo todellakin olisi linnustoltaan tavanomainen, puoltaisi tämä nykytilanteessa, jossa yli 60 % Suomen soista on ojitettu ja suolintujen kannat laskevat jyrkästi (ks. esim. www.luonnontila.fi > suot) suon jättämistä turvetuotannon ulkopuolelle. Tavanomaisiakaan soita ei ole varaa menettää silloin, kun suoluonto on kokonaisuudessaan voimakkaasti uhattuna.

Patasuolla 22.5.2010 vierailut Ari-Pekka Auvinen havaitsi lyhyellä käynnillä suon pohjoisosassa mm. tiheän kuovi- ja pikkukuovikannan (yhteensä 5–6 paria), useita kapustarintoja (mm. pesälöytö aivan hankealueen rajalta), 4–5 paria keltavästäräkkejä sekä löysi kalalokin ja ylivuotisen kurjen pesän hankealueen luoteiskulmalta. Hankealueen itäpuolisen ojittamattoman suon reunassa lauloi pohjansirkku, joka on yksi Suomen viime vuosikymmeninä jyrkimmin taantuneista lajeista ja tullaan eittämättä luokittelemaan uhanalaiseksi vuonna 2010 valmistuvassa lajien päivitettyssä uhanalaisarviossa. Patasuon linnustonselvityksen ajankohta kesäkuun lopussa on ollut esimerkiksi juuri pohjansirkun havaitsemisen kannalta ongelmallinen, sillä lajin laulukausi on tuolloin jo päättynyt. Lisäksi A-P Auvinen havaitsi Patasuon yli lentäneen vanhan maakotkan. Suoalue kuuluuikin lähitöillä pesivän kotkan reviirin ja siten turvetuotannon aloittaminen heikentäisi osaltaan kotkan pesimäelinympäristöä.

Edellä esitetyt havainnot osoittavat, että Patasuon linnustonselvitys ei anna oikeaa kuvaa alueen linnustosta. Tarkemmalla linnustokartoituksella alueelta löytyisi hyvin todennäköisesti vielä useita lintulajeja jo havaittujen lisäksi sekä kaikkien lajien reviirimäärät tarkentuisivat. Joka tapauksessa jo nyt olemassa olevien havaintojen perusteella voidaan todeta Patasuolla olevan nykyisessä tilassaankin merkitystä uhanalaisen suolinnuston elinympäristönä.

Liittyminen muihin hankkeisiin ja vaihtoehtojen tarkastelu

Patasuon turvetuotantohankkeen tarkoituksena on tuottaa jyrshinturvetta, joka

käytettäisiin pääasiassa Haapaveden lauhdevoimalaitoksella sähkön tuottamiseen. Jyrsinturpeen ohessa mahdollisesti vähäisinä määrinä tuotettavaa ympäristöturvetta voitaisiin tuottaa myös huomattavasti pienemmin ympäristövaikutuksin, joten näin laajaa hanketta ei voi perustella ympäristöturpeen tuottamisen tarpeella.

Patasuon hyödynnettäväksi turvemääräksi YVA-selostuksessa kerrotaan 2,0 miljoonaa kuutiometriä. Tätä turvemäärää tarkastellaan vain sen energiasisällön osalta. Patasuon sisältämää turvetta tulee kuitenkin tarkastella myös hiilivarastona ja hiilinieluna ottaen huomioon ilmastonmuutos ja sen aiheuttamat vaikutukset. Tässä tarkastelussa tulee ottaa huomioon vaihtoehdot, joissa 1) suo jätetään nykytilaan, 2) suon vesitalous ennallistetaan ja 3) suo otetaan turvetuotantoon. Tässä yhteydessä voitaisiin tarkastella tarkemmin myös mahdollisuutta Patasuon luonnontilan palauttamiseksi sen sijaan, että ylimalkaisesti todetaan Patasuon olevan ”luonnontilaltaan merkittävästi muuttunut”.

Arviointiselostuksen kuvassa 6 on esitetty Kärämäenjoen valuma-aleen olemassa olevat tuotantoalueet ja YVA-hankkeet. Kuvasta kuitenkin puuttuvat alle 150 hehtaarin kohteet, jotka eivät YVA-käsittelyä vaadi. Turvetuotantohankkeiden yhteisvaikutusten arvioimiseksi tulee tarkastella kaikkia alueella toteutuneita tai suunniteltuja hankkeita.

YVA-selostuksessa esitetään, että hankkeen toteuttamatta jättäminen (0-vaihtoehto) ”merkitsisi myös muiden tuotantoon soveltuvien suoalueiden etsimistä ja kartoittamista”. Ottaen huomioon hankkeen tarkoitus tuottaa energiaturvetta pääasiassa Haapaveden lauhdevoimalaan sähköntuotantoa varten, tulee ottaa huomioon myös mahdollisuus tuottaa sähkö muulla tavoin kuin turvetta polttamalla sekä mahdollisuudet sähkön tarpeen vähentämiseen energiansäästötoimenpiteillä. Nollavaihtoehdosta todetaan, että ”Patasuon hankealueelle ei ole suunniteltu suoluonnon ennallistamiseen tähtäviä hoito- ja suojelutoimia.” Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö tällaisia toimia voitaisi suunnitella, mikäli turvetuotantohankkeesta luovutaan.

Luonnontilan muuttumisesta huolimatta Patasuolla esiintyy edelleen useita suolintuja, mikä osoittaa, että suoluonto ei ole alueelta ehtinyt vielä kokonaan hävitä. Tämän vuoksi mahdollisuus luonnontilan palauttamiseksi tulee myös tarkastella perusteellisesti (nyt ennallistamisesta on vain lyhyt maininta 0-vaihtoehdon kasvillisuusvaikutusten yhteydessä s. 47). Nollavaihtoehdon tarkastelussa esitetään, että hankkeen toteuttamatta jättäminen johtaisi todennäköisesti kunnostusojituksiin alueella, mikä lisäisi kuormitusta vesistöihin. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan perustella, miksi juuri kunnostusojitukset olisivat todennäköisempi vaihtoehto, kuin olemassa olevien ojitusten tukkiminen, jolloin alueen virkistyskäyttömahdollisuudet paranisivat ja kuormitus vesistöihin vähenisi nykytilaan verrattuna.

Sosiaaliset vaikutukset

PPLY haluaa korostaa, että arviointiselostuksessa esitetyn maanomistajille ja ranta-asukkaille suunnatun kyselyn tulokset ovat poikkeuksellisen selvät: Suurin osa alueen asukkaista ja mökkiläisistä vastusta hanketta. 62 % vastaajista arvioi tuotannon

ympäristövaikutukset erittäin kielteiseksi ja 24 % melko kielteiseksi. Merkittävä oli myös hankkeen ohjelmavaiheessa kerätty 318 allekirjoittajan adressi, jolla vastustettiin hanketta. Tätä taustaa vasten hanke voi tuskin olla millään tavoin sosiaalisesti kestävä.

Yhteenveto

YVA-selostuksessa on PPLY:n näkemyksen mukaan tarkasteltu riittävällä tavalla eri tuotantovaihtoehtoja, mutta 0-vaihtoehdon tarkastelu on puutteellinen. Patasuolla tehty linnustaselvitys on puutteellinen eikä anna todellista kuvaa suon linnustosta. Edellä esitettyjen seikkojen vuoksi YVA-selostuksen perusteella ei voida arvioida vaihtoehtojen 1 ja 2 vaikutuksia linnustoon suhteessa hankkeen toteuttamatta jättämiseen. Tästä johtuen arviointia tulee täydentää perusteellisella linnustonselvityksellä sekä seikkaperäisellä nollavaihtoehdon tarkastelulla. Myös hankkeen vaikutukset ilmastonmuutokseen tulee selvittää. Tällä hetkellä saatavilla olevan tiedon perusteella suon luonnontilaan palauttamisen nopea suunnittelu ja toteutus olisivat PPLY:n mielestä paras vaihtoehto.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry

Esa Aalto

puheenjohtaja

Ari-Pekka Auvinen

suojelutoimikunnan puheenjohtaja